

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК
УКРАЇНИ
NATIONAL BANK OF UKRAINE

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”

Препринт серії № UABS CP/2014/010

Сінянський К.П.
студент групи МП-21 V курсу юридичного факультету

**СТАНОВЛЕННЯ ВАЛЮТНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ**

**Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи НБУ»
Юридичний факультет
Кафедра цивільно-правових дисциплін та банківського права**

**Пояснювальна записка
до дипломної роботи
освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»**

на тему: **СТАНОВЛЕННЯ ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В
УКРАЇНІ**

Виконав: студент 6 курсу, групи МП-21
Спеціальність 8.03040101 «Правознавство»
Сінянський К.П.

Керівник: к.ю.н., доц. Старинський М.В.
Рецензент: к.ю.н., доц. Афанасієв Р.В.

Суми – 2014 рік

Постановка проблеми. На території будь-якої держави в світі завжди є в наявності іноземна валюта, дорогоцінні метали та інші цінності, які виступають засобом платежу і можуть перебувати в цивільному обігу, а можуть бути і вилучені з такого обігу. Держава завжди намагалася врегулювати відносини з валютою і валютними цінностями, оскільки неконтрольоване використання вказаних засобів на території держави ставить останню в залежність від країни-емітента валюти чи валютних цінностей, обмежує можливість держави у регулювання грошового обігу в країні. Основним засобом, за допомогою якого здійснюється державне регулювання валютних відносин, є валютне законодавство.

Під поняттям «валютне законодавство» слід розуміти сукупність правових норм, спрямованих на регулювання обігу в межах держави валюти і валютних цінностей, тобто міжнародних платіжних засобів, тобто воно є узагальнюючим поняттям значного масиву нормативних актів, який охоплює всі нормативні акти, які врегульовують відносини, що виникають з приводу валюти і валютних цінностей.

Валютне законодавство України, будучи зовнішньою формою правового регулювання валютних відносин, характеризується нормативними актами різної юридичної сили, змісту та форми. Визнаючи поняття валютного законодавства, слід взяти до уваги, що воно охоплює як безпосередньо закони, так і інші нормативні акти у сфері валютних відносин (укази, постанови, декрети, положення, інструкції, правила тощо).

Початком становлення валютного законодавства на території України можна вважати 1917 рік, оскільки саме цьому році після Жовтневої революції були видані перші нормативні правові акти, які врегульовували питання валюти і валютних відносин. З того часу було прийнято велику кількість нормативних правових актів, якими держава врегульовувала відносини, які виникали з приводу валюти і валютних цінностей. Визначення поняття «валюти» і «валютних цінностей» також неодноразово змінювалось протягом досліджуваного періоду. За відповідними змінами, які вносилися до валютного законодавства з політичних, економічних, соціальних чи інших причин, відбувалися як позитивні так і негативні зміни в економіці, соціальних відносинах і грошовому обігу країни. В наш час залишилося багато невирішених проблем валютного законодавства, таких як обмеження обігу валюти, продаж частини валютної виручки, існування «чорного ринку» валюти і валютних цінностей. Дані проблеми, через недостатнє нормативне врегулювання, викликають проблеми в економіці і суспільстві держави, викликаючи напруженість нестабільність національної грошової одиниці. Тому є нагальна необхідність вдосконалити сучасне валютне законодавство України, використавши досвід становлення валютного законодавства на території України в період з 1917 року і до нашого часу.

Актуальність даної роботи полягає в недостатньому вивченні питання становлення валютного законодавства на території України як засобу державного регулювання. Тому дослідження становлення валютного законодавства на території України дасть змогу виявити характерні риси, причини, позитивні і негативні наслідки того чи іншого способу врегулювання валютних відносин, впровадженого окремими нормативними актами, переваги і недоліки валютного

законодавства окремого періоду, і, відповідно, сформулювати пропозиції та рекомендації для недопущення негативних тенденцій в сучасному валютному законодавстві України.

Ступінь розробленості теми. Проблемами валютного законодавства займалися такі вчені, як Л. А. Лунц, який вперше ввів поняття «валютного законодавства», Н. І. Закоморна, яка вивчала формування валютних відносин і законодавства в умовах трансформації економіки, Б. Б. Рівкін, який досліджував становлення валютних відносин в перші роки після Жовтневої революції, С.В. Кульчицький, який досліджував законодавче забезпечення грошової реформи 1922-1924 років, А. В. Шаров, який досліджував особливості валютних відносин в різні періоди, Н. В. Дорофєєва, яка вивчала особливості законодавчого регулювання грошового обігу і валютних відносин на території України, Б. Г. Федоров, який вивчав особливості валютної політики СРСР, Т. І. Губарева, яка досліджувала особливості і проблеми валютного законодавства в Російській Федерації та інші. Всі дослідження питання валютного законодавства були направлені на вивчення окремих аспектів або періодів розвитку валютного законодавства. У той же час відсутнє комплексне дослідження становлення валютного законодавства на території України як засобу державного регулювання.

Мета дослідження. Метою даної роботи є дослідження становлення і розвитку валютного законодавства, як засобу державного регулювання, на території України з 1917 року до нашого часу.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети вирішуються такі завдання:

- дослідити визначення поняття «валютне законодавство», його обсягу та характерних ознак;
- дослідити становлення і розвитку валютного законодавства на території України та здійснити періодизацію його розвитку;
- визначити характерні риси та особливості валютного законодавства виділених періодів;
- визначити причини і наслідки змін у валютному законодавстві;
- визначити особливості валютного законодавства як засобу державного регулювання;
- надати пропозиції щодо вдосконалення валютного законодавства;
- розглянути можливість прийняття нормативного правового акту, який би на рині закону закріпив основні положення валютного законодавства України;
- розглянути систему управління охороною праці в ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми»;
- дати характеристику небезпечних і шкідливих факторів умов праці в ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми»;
- проаналізувати безпеку в надзвичайних ситуаціях на підприємстві.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження дипломної роботи є загальні суспільні відносини, які виникають під час обігу валюти і валютних цінностей, а також під час державного регулювання таких відносин.

Предмет дослідження. Виступають конкретні суспільні відносини, які виникають під час використання валютного законодавства як засобу державного регулювання валютних відносин.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети нами використовувались наступні методи дослідження:

- порівняння – метод порівняння застосовувався при порівнянні валютного законодавства різних періодів на території України, а також при порівнянні стану розвитку валютного законодавства на території України і Російської Федерації;

- аналіз – метод аналізу застосовувався при визначенні сутності валютного законодавства, коли для його дослідження воно було поділене на певні періоди і в розрізі окремих нормативних правових актів;

- синтез – метод синтезу застосовувався при вивченні становлення валютного законодавства, як засобу державного регулювання, виходячи з історичних умов розвитку держави в різні періоди;

- дедукція – дедуктивний метод застосовувався при дослідженні положень окремих нормативних правових актів валютного законодавства;

- теоретична типологія – метод теоретичної типології застосовувався при класифікації визначень поняття «законодавство»;

- метод класифікації – даний метод застосовувався при класифікації ознак законодавства;

- систематизація – метод систематизації застосовувався при групуванні різноманітних явищ за певними ознаками (нормативно-правових актів валютного законодавства за часом);

- історичний метод – даний метод застосовувався при дослідженні становлення валютного законодавства, як засобу державного регулювання, на території України;

- узагальнення – метод узагальнення використовувався при порівнянні різних нормативних правових актів, направлених на врегулювання валютних відносин.

Ступінь вирішення проблеми та практичне значення одержаних результатів. Проблема становлення валютного законодавства на території України і особливості його розвитку були повністю досліджені в дипломній роботі. Було системно досліджено нормативно-правові акти, які складали валютне законодавство з 1917 року і до нашого часу, досліджено вплив історичних і політичних умов на валютне законодавство, як засіб державного регулювання. Надані пропозиції щодо покращення валютного законодавства, зокрема прийняття Закону України «Про валютне регулювання», яким би на рівні закону були закріплені основні положення валютного законодавства.

Результати, отримані під час дослідження проблематики дипломної роботи, можуть бути застосовані для вдосконалення валютного законодавства, як засобу державного регулювання валютних відносин на нормативному рівні.

Апробація результатів дипломної роботи. Основні теоретичні та практичні результати дипломної роботи було представлено всеукраїнській науково-практичній конференції:

Становлення валютного законодавства в Україні у період з 1917 по 1937 рік / К.П. Сінянський // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ. – Спеціальний випуск: за матеріалами XVI всеукраїнської науково-практичної конференції студентів «Проблеми та

перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє» (14 березня 2013 р.). – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – С. 765-767.

Становлення законодавства про валютне регулювання в Україні / К.П. Сінянський // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ. – Спеціальний випуск: за матеріалами XVI всеукраїнської науково-практичної конференції студентів «Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє» (14 березня 2013 р.). – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – С. 228-230.

Обсяг і структура дипломної роботи. Дана дипломна робота складається із вступу, чотирьох розділів, в яких об'єднано одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи становить 125 сторінок, з них основного тексту – 107 сторінок.

Кількість джерел, що були використані в роботі – 128.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У «Вступі» обґрунтовується актуальність дослідження, зв'язок роботи з науковими темами, визначається мета та завдання, об'єкт та предмет дипломної роботи, вказуються методологічні основи дослідження, обґрунтовується наукова новизна отриманих результатів, вказується практичне значення отриманих результатів, а також вказуються відомості про апробацію та публікації результатів проведеного дослідження, наводиться структура та обсяг дипломної роботи.

Розділ 1. «Загальна характеристика поняття законодавства» складається з трьох підрозділів. У даному розділі досліджується визначення понять «законодавство» та «система законодавства», які необхідні для вивчення валютного законодавства.

Перший розділ починається з **підрозділу 1.1. «Поняття законодавства та його система»**, у якому проаналізовано визначення поняття законодавства, підходів до його визначення. Вказується, що поняття «законодавство можна розгадати в вузькому, широкому і найширшому значеннях. Вказано, що валютне законодавство є засобом державного регулювання валютних відносин.

Законодавство може мати різну структур: вертикальну структуру законодавства України, яка побудована таким чином: Конституція України, конституційні та звичайні Закони, Постанови Верховної Ради України, Укази Президента України; горизонтальну структуру, яка заснована на поділі нормативних актів за сферами суспільних відносин, які становлять предмет правового регулювання (податкове, фінансове, кримінальне, трудове, гірниче законодавство тощо).

Також законодавство може мати державно-управлінський рівень, що відображає особливості форми державного устрою, адміністративно-територіального поділу держави та державного управління. Так, законодавство унітарної держави є єдиним, заснованим на єдиній Конституції, незалежно від її адміністративно-територіального поділу, тоді як законодавство федеративної держави є значно ускладненим, включає загальнофедеративний рівень та рівень суб'єктів федерації. У іншому значенні під «законодавством» слід розуміти всю систему нормативно-правових актів, які приймають вищі, центральні та місцеві (регіональні) органи державної виконавчої влади та управління.

У **підрозділі 1.2. «Теоретико-методологічні засади дослідження валютного законодавств»** надане визначення валютного законодавства, яке трактується як сукупність правових норм, спрямованих на регулювання обігу в межах держави відносин, які виникають з приводу валюти і валютних цінностей. Також вказано, що в різний час до валюти і валютних цінностей відносили різні засоби, головною рисою яких була можливість використання останніх у якості засобу платежу у зовнішньоекономічних відносинах. Так, наприклад, до валютних цінностей за законодавством СРСР відносилася: готівкова іноземна валюта; виписані в іноземній валюті векселі, чеки, перекази та інші майнові документи з місцем платежу за кордоном, які виконують у міжнародному обороті функцію платіжного засобу; благородні метали в

монетах, зливках, виробих і дорогоцінні камені. Зазначається, коли саме зародилося валютне законодавство, і що на території України бере свій початок з 1917 року, а саме з видачею Декрету ВЦВК від 14 грудня 1917 року «О национализации банков». Впродовж невеликого періоду було видано цілий ряд нормативно-правових актів валютного законодавства, серед них Декрет Ради народніх комісарів (далі – РНК) від 22 квітня 1918 року «О национализации внешней торговли», Декрет ВЦВК від 14 грудня 1917 року «О ревизии стальных ящиковъ въ банках», Декрет РНК 4 квітня 1922 року «Об обращении золота, серебра, платины, драгоценных камней и иностранной валюты».

У підрозділі 1.3. «Розвиток системи валютного законодавства» проаналізовано особливості розвитку валютного законодавства на території України і його безпосередній зв'язок з законодавством, яке регулює грошовий обіг. В зв'язку з цим валютне законодавство змінювалось разом з законодавством про грошовий обіг. Тому періодизація розвитку валютного законодавства, на нашу думку, має розділятися на періоди грошовими реформами, які відбувалися на території України в період з 1917 року і до нашого часу, а саме:

-1917 - 1922 рр. - зародження валютного законодавства, видання перших нормативно-правових актів валютного законодавства.

-1922 - 1924 рр. – період валютного адміністрування («валютний воєнний комунізм»), період валютного регулювання;

-1924 - 1947 рр. – адміністративна валютна політика держави («новий валютний воєнний комунізм»).

-1947 - 1961 рр. – демонтаж державної валютної монополії й формування нової валютної політики.

-1961 - 1996 рр. – трансформація системи валютного законодавства, становлення незалежної української системи валютного законодавства.

-1996 - до теперішнього часу – побудова сучасної системи валютного законодавства України.

Розділ 2. «Розвиток валютного законодавства в Україні у 1917-1924 роках» складається з трьох підрозділів, у яких досліджено перший період розвитку валютного законодавства на території України з 1917 по 1924 роки.

У підрозділі 2.1. «Історичні умови розвитку валютного законодавства в Україні у 1917-1924 роках» досліджено умови і обставини, які обумовили виникнення валютного законодавства на території України. Початком становлення валютного законодавства на території України можна вважати Велику жовтневу революцію, оскільки саме з нею пов'язують всі наслідки, які і призвели до зародження валютного законодавства на території України. Головним періодом зародження валютного законодавства на території України, можна вважати період «Воєнного комунізму». Воєнним комунізмом прийнято називати соціально-економічну й політичну систему, що діяла в Радянській Росії приблизно із середини 1918 року й аж до весни 1921 року, що ознаменувала початок переходу до нової економічної політики (НЕПу).

У підрозділі 2.2. «Загальна характеристика валютного законодавства в Україні у 1917-1924 роках» досліджено валютне законодавство, як засіб державного регулювання. У цей період за допомогою валютного законодавства було встановлено державну валютну монополію виключне право держави

проводити операції з валютними цінностями або дозволяти проведення таких операцій певним органам, відомствам, організаціям, об'єднанням і підприємствам, установлювати порядок використання іноземної валюти і дорогоцінних металів. Рядом декретів було націоналізовано всі банки, зовнішню торгівлю, визначним є також те, що на підставі Декрету «Про ревізію сталевих ящиків» було вилучено всі кошти, які знаходилися в банках

У підрозділі 2.3. «Грошова реформа 1922-1924 років та її вплив на розвиток валютного законодавства» досліджено особливості грошової реформи 1922 – 1924 років. Спочатку відбулося пом'якшення тиску на ринок і були дозволені певні валютні відносини. Але у другій половині 20-х років у Радянському Союзі розпочалося згортання ринкової системи, створеної новою економічною політикою. Незважаючи на всі його зусилля, наприкінці 20-х років вартість рубля суттєво зменшилась, яка, до того ж значно відрізнялась у столиці та в провінції. У січні 1931 року вартість рубля в провінції становила лише 8 дореволюційних копійок. В умовах тотального державного планування та розподілу рубль дедалі більше ставав символічним засобом платежу. Звичайним явищем стало проведення «бартерних» операцій між підприємствами.

Розділ 3. «Розвиток валютного законодавства в Україні у 1924-1947 роках» складається з трьох підрозділів, в яких проаналізовано правове регулювання обігу валюти і валютних цінностей на території України в період з 1924 по 1947 роки. Визначено та досліджено сукупність нормативно-правових актів, якими було врегулювало обіг валюти і валютних цінностей на території України у вказаний період. Встановлено, яким чином врегульовувалось питання правового регулювання валютних відносин у воєнний період, причини і наслідки грошової реформи 1947 року.

У підрозділі 3.1. «Історичні умови розвитку валютного законодавства в Україні у 1924-1947 роках» визначено, що у вказаний період в СРСР було впроваджено колективізацію, індустріалізацію наслідком чого стало зростання виробництва і промисловості. В той же час Друга світова війна нівелювала більшу частину успіхів.

У підрозділі 3.2. «Розвиток валютного законодавства в Україні у 1924 - 1947 роках» визначено, що у СРСР в міжвоєнний період під дією економічних передумов, які мали місце в СРСР після проведення грошової реформи 1924 року в СРСР склалася досить чітка система норм валютного законодавства.

Але з 1937 року на території СРСР всі валютні операції опинилися в руках держави і встановився принцип «державної валютної монополії» на всі види валютних операцій. Законодавчо цей принцип був закріплений 7 січня 1937 року з прийняттям Постанови ЦВК і РНК СРСР «О сделках с валютными ценностями и о платежах в иностранной валюте». Даний етап розвитку валютних правовідносин закінчився в 1947 році проведенням грошової реформи.

У підрозділі 3.3. «Грошова реформа 1947 року» досліджено грошову реформу 1947 року і визначено, що радянська грошова система успішно витримала важкі випробування війни 1941-1945 років. Незважаючи на деяке зниження купівельної спроможності рубля за час Великої Вітчизняної війни, грошовий обіг СРСР не потребував корінної перебудови. Грошова реформа

1947 року відбувалася за рахунок систематичного зниження цін на товари, що, у свою чергу, призвело до зростання купівельної спроможності рубля і підвищення добробуту населення.

Розділ 4. «Розвиток валютного законодавства в Україні у 1947-1961 роках» складається з трьох підрозділів, в яких досліджено розвиток валютного законодавства на території України в період з 1947 по 1961 рік.

У підрозділі 4.1. «Економічні, історичні та політичні умови розвитку валютного законодавства в Україні у 1947-1961 роках» проаналізовано перетворення періоду 1953-1964 років, які були першою і найбільш значною спробою реформувати радянське суспільство, подолати сталінську спадщину, оновити політичні, державні й соціальні структури. Однак це вдалося лише частково, оскільки жодна, навіть дуже впливова особа, не могла змінити ситуацію, коли був відсутній механізм для змін в авторитарній системі. Його наявність означала б крах самої системи політичного і суспільного устрою СРСР.

У підрозділі 4.2. «Характеристика розвитку валютного законодавства в Україні у 1947-1961 роках» визначено, що розвиток валютного законодавства у 1947-1961 роках був направлений на подальше обмеження обігу валюти і валютних цінностей на території СРСР та посилення відповідальності, як адміністративної так і кримінальної, за порушення заборони на вчинення правочинів з валютою і валютними цінностями.

У підрозділі 4.3. «Деномінація 1961 року і її вплив на валютні відносини» визначено, що грошова реформа 1961 року – це комплекс заходів, здійснених державою на території СРСР і спрямованих на зміцнення грошової системи країни. Навесні 1960 Верховна Рада СРСР ухвалила Закон «Про заміну масштабу цін та всіх виплат і зарплат у співвідношенні 10:1». Цим законом в усіх республіках СРСР від 1 січня 1961 запроваджувалися нові грошові знаки.

Передувала прийняттю цього закону Постанова Ради міністрів СРСР від 4 травня 1960 року №470 «Об изменении масштаба цен и замене ныне обращающихся денег новыми деньгами». Обмін грошей на нові радянські карбованці та копійки зразка 1961 року відбувався у співвідношенні 10:1. Приблизно втричі скорочувалися кількість держзнаків і витрати на їх виготовлення, спрощувалися розрахунки, полегшувалося застосування касових, лічильних, торгових, інших автоматів.

Розділ 5. «Валютне законодавство в Україні у 1961-1996 роках» складається з трьох підрозділів, в яких досліджено розвиток валютного законодавства як засобу державного регулювання на території України в період з 1961 по 1996 рік.

У підрозділі 5.1. «Розвиток валютного законодавства в Україні у 1961 - 1988 роках» визначено, що період розвитку валютного законодавства з 1961 по 1989 роки пройшов складний шлях від заборони валютних відносин і поступового посилення відповідальності за незаконне використання валюти і валютних цінностей в обігу, до поступової лібералізації вказаних відносин під дією спаду виробництва і економічних негараздів СРСР, які виникли наприкінці вісімдесятих років двадцятого століття. Також поступове розширення сфери обігу валюти і валютних цінностей було викликане розширенням зовнішньоекономічних зв'язків і втратою довіри іноземних

контрагентів до радянського рубля, внаслідок чого виникла необхідність розширення сфери обігу валюти і валютних цінностей.

У підрозділі **5.2. «Лібералізація валютного законодавства в Україні у 1988-1996 роках»** досліджено розвиток валютного законодавства на території України в період з 1988 по 1996 рік і встановлено, що з проголошенням незалежності України питання регулювання валютних відносин залишалося актуальним. Тому вже у 1991 – 1993 роках було видано ряд нормативно-правових актів валютного законодавства. У 1993 році Кабінетом Міністрів України було видано Декрет «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», який і до нашого часу залишається основним нормативно-правовим актом валютного законодавства в Україні.

У підрозділі **5.3. «Грошова реформа 1996 року»** визначено, що грошова реформа 2-16 вересня 1996 року в Україні і встановлено, що за масштабами і глибиною перетворень класифікується як структурна, повна і широкомасштабна грошова реформа. Перебіг процесів її реалізації охопив створення нових грошей і системи їх обороту, започатковано реструктуризацію адміністративно-командної економіки і формування соціально орієнтованої ринкової економіки, набувають динаміки інші прогресивні процеси, які покликані забезпечити самостійне стабільне функціонування нової грошової системи України.

Розділ 6. «Валютне законодавство в незалежній Україні з 1996 року до наших днів» складається з двох підрозділів, в яких проаналізовано, яким чином на законодавчому рівні були врегульовані валютні відносини на території України у період з 1996 року і до нашого часу.

У підрозділі **6.1. «Розвиток валютного законодавства України з 1996 року до наших днів»** визначено, що основним нормативно-правовим актом на території України, який регулює валютні відносини, є прийнятий у 1993 році Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю». Декрет врегулює операції з валютними цінностями, визначав статус валюти України, встановлював загальні принципи валютного регулювання, порядок використання надходжень в іноземній валюті, а також відповідальність за порушення валютного законодавства резидентами. Головним органом валютного контролю, відповідно до Декрету, є НБУ.

У підрозділі **6.2. «Проблеми та перспективи розвитку валютного законодавства в Україні»** визначено, що розвиток валютного законодавства на території України прямо залежить від економічної і політичної ситуації в країні. Оскільки саме від політичної волі керівництва держави залежить можливість прийняття ряду необхідних нормативно-правових актів які б кодифікували валютне законодавство, перетворивши його в єдиний закон з великої кількості підзаконних нормативно-правових актів. Дані дії полегшили б здійснення державними органами, на які покладено функції валютного регулювання і валютного контролю, своїх повноважень, а для фізичних і юридичних осіб це означало лібералізацію валютних відносин і стабілізацію зовнішньоторговельного балансу.

Також визначено, що прийняття єдиного нормативно-правового акту покращило б інвестиційний клімат в Україні, оскільки іноземні інвестори, маючи чітке уявлення про систему валютного законодавства в Україні і

розуміючи її стабільність, проводили б інвестиції в українську економіку. Тому для врегулювання валютних відносин в Україні було б доцільно прийняти Закон України «Про валютне регулювання і валютний контроль».

Розділ 7. «Основні напрями дослідження стану охорони праці та системи забезпечення безпеки на підприємстві» складається з трьох підрозділів, в яких досліджено систему управління охорони праці на підприємстві ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми», проаналізовано небезпечні та шкідливі фактори умов праці та визначено організацію безпеки в надзвичайних ситуаціях на досліджуваному об'єкті.

У підрозділі 7.1. «**Система управління охороною праці на підприємстві ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми»**» досліджено систему управління охороною праці на підприємстві ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми», а саме: відповідність нормативним положенням, закріпленим в чинному законодавстві України в галузі охорони праці, заходів і засобів охорони праці: наявність куточка з охорони праці, проведення інструктажів, аналіз нормативно-правової бази підприємства з охорони праці, витрат на організацію охорони праці, складено акт перевірки стану охорони праці. Дослідивши і проаналізувавши систему охорони праці на ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми» можна дійти висновку, що система охорони праці на досліджуваному об'єкті організована ефективно, норми чинного законодавства дотримуються в повній мірі. На підприємстві належним чином проводяться всі види інструктажів і контроль за станом охорони праці, складаються всі види необхідних планів, належним чином фінансуються заходи щодо охорони праці.

У підрозділі 7.2. **Аналіз небезпечних та шкідливих факторів умов праці на підприємстві ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми»** досліджено умови праці на робочих місцях в ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми», відповідність нормативним значенням параметрів мікроклімату, освітленості, вентиляції, рівня вібрації, надано план приміщення. Встановлено, що збереження здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності залежить від параметрів робочої зони: освітленості, вентиляції, параметрів мікроклімату, ергономічних вимог до робочого місця.

У підрозділі 7.3. «**Організація безпеки в надзвичайних ситуаціях на досліджуваному об'єкті**» проаналізовано стан забезпечення пожежної безпеки та безпеки в надзвичайних ситуаціях на ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми», проаналізовано відповідність норм пожежної безпеки, інструктажів з питань безпеки в надзвичайних ситуаціях, перевірено наявність комплексу засобів пожежогасіння, представлений план евакуації.

Проаналізувавши вказані параметри безпеки в надзвичайних в надзвичайних ситуаціях на ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми» можна дійти висновку, що приміщення підприємства по категорії вибухо- і пожежонебезпечності та ступеню вогнестійкості відповідає нормам, встановленими чинним законодавством. Організаційні та технічні заходи, спрямовані на попередження виникнення пожежі, обмеження поширення вогню та евакуації людей розроблені та реалізовані належним чином.

У «**Висновках**» на підставі проведеного аналізу було зроблено загальний підсумок проведеного автором дослідження щодо особливостей розвитку валютного законодавства, як засобу державного регулювання, на території

України у період з 1917 року і до наших днів, а також щодо організації охорони праці на робочому місці.

Основними висновками дипломної роботи є:

1. Поняття «законодавство» можна трактувати у вузькому, середньому, широкому і найширшому змісті. Для визначення поняття «валютне законодавство» доцільним є використання найширшого трактування, оскільки сама природа валютного законодавства передбачає наявність великої кількості нормативних правових актів, у тому числі підзаконних і відомчих, які врегульовують валютні відносини.

2. Валютне законодавство – це сукупність правових норм, спрямованих на регулювання обігу в межах держави відносин, які виникають з приводу валюти і валютних цінностей. В різний час до валюти і валютних цінностей відносили різні засоби, головною рисою яких була можливість використання останніх у якості засобу платежу у зовнішньоекономічних відносинах.

3. Обіг іноземної валюти і національної грошової одиниці тісно пов'язані, то і валютне законодавство на території України зазнавало змін разом зі змінами у законодавстві, яке регулювало грошовий обіг. Тому періодизація розвитку валютного законодавства на території України співпадає з періодизацією розвитку законодавства про валютне регулювання і валютний контроль.

4. Розвиток валютного законодавства на території України поділяється на періоди грошовими реформами, які відбувалися на території України в період з 1917 року і до нашого часу.

5. На території України в період з 1917 року і до нашого часу були проведені наступні грошові реформи:

- грошова реформа 1917 року, під час якої було введено нову валюту – «радзнаки»;

- грошова реформа 1922-1924 років – впровадження нової валюти – червінця;

- грошова реформа 1947 року – деномінація старих грошових знаків;

- грошова реформа 1961 року – зменшення номінальної вартості грошових знаків і масштабу цін; грошова реформа 1996 року – введення в обіг національної валюти України – гривні;

6. Періодизація розвитку валютного законодавства на території України виглядає наступним чином:

- 1917- 1922 рр. – зародження валютного законодавства, видання перших нормативно- правових актів валютного законодавства;

- 1922 - 1924 рр. – період валютного адміністрування («валютний воєнний комунізм»), період валютного регулювання;

- 1924 - 1947 рр. – адміністративна валютна політика держави («новий валютний воєнний комунізм»);

- 1947 - 1961 рр. – демонтаж державної валютної монополії й формування нової валютної політики;

- 1961 - 1996 рр. – трансформація системи валютного законодавства, становлення незалежної української системи валютного законодавства;

- 1996 - до теперішнього часу – побудова сучасної системи валютного законодавства України.

7. Валютне законодавство в період з 1917 по 1924 роки було направлене на обмеження обігу іноземної валюти на території СРСР і привести його у безготівкову форму з метою контролю за рухом і використанням іноземної валюти. У 1924 році було заборонено обіг іноземної валюти на території СРСР і встановлено дві національні валюти: червінець і радянський рубль, при цьому курс червінця був прив'язаний до іноземної валюти.

8. Характерною рисою становлення валютного законодавства на території України в 1924-1947 роках був його перехід від часткової лібералізації в 1920-х роках до встановлення валютної монополії держави на всі види валютних праввідносин у 1937 році. Такі зміни були обумовлені зростаючою потребою держави у валюті і валютних цінностях для зовнішньоекономічних відносин.

9. Валютне законодавство на території України в 1947-1961 роках було направлене на подальше обмеження обігу валюти і валютних цінностей на території СРСР та посилення відповідальності, як адміністративної так і кримінальної, за порушення заборони на вчинення правочинів з валютою і валютними цінностями.

10. Валютне законодавство в період з 1961 по 1989 роки пройшов складний шлях від посилення відповідальності за незаконне використання валюти і валютних цінностей, до поступової лібералізації вказаних відносин під дією спаду виробництва і економічних негараздів СРСР.

11. З проголошенням незалежності України 24 серпня 1991 року питання державного регулювання валютних відносин залишалось актуальним. Тому вже у 1991 – 1993 роках було видано ряд нормативно-правових актів валютного законодавства, серед яких Декрет КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», який і до нашого часу залишається основним нормативно-правовим актом валютного законодавства в Україні.

12. Характерними рисами валютного законодавства України у період з 1996 року і до наших днів є часткове пом'якшення режиму валютного регулювання і прийняття великої кількості підзаконних нормативних актів на рівні НБУ і КМУ, якими врегульовуються питання обігу валюти і валютних цінностей. У той же час сучасними проблемами валютного законодавства в Україні залишаються його недосконалість і відсутність єдиного нормативного акту на рівні Закону України.

13. Для підвищення ефективності валютного законодавства України, на нашу думку, необхідно прийняти Закон України «Про валютне регулювання і валютний контроль», оскільки:

- закріплення в Законі України «Про валютне регулювання і валютний контроль» основних напрямків валютної політики держави дасть змогу стабілізувати валютні відносини в державі за рахунок покращення інвестиційної привабливості України;

- у випадку встановлення правил обігу іноземної валюти саме в Законі України «Про валютне регулювання і валютний контроль» відбудеться легалізація і закріплення ряду механізмів валютного регулювання і валютного контролю, які на даний час відсутні у валютному законодавстві України.

14. Розглянувши питання про стан охорони праці на підприємстві ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми», можна дійти висновку, що на підприємстві відповідально ставляться до цього питання. Так, на підприємстві

належним чином проводяться всі види інструктажів і контроль за станом охорони праці, складаються всі види необхідних планів, належним чином фінансуються заходи щодо охорони праці.

15. Для поліпшення стану охорони праці на ТОВ «Центр обслуговування бізнесу Суми» та уникнення нещасних випадків слід окрім перелічених заходів з охорони праці дотримуватись вимог внутрішніх організаційних документів підприємства.

16. Належна охорона праці на підприємстві зменшить нещасні випадки на виробництві, що, у свою чергу, зменшить розмір витрат підприємства на ліквідацію нещасних випадків. Тому для належної організації охорони праці необхідно дотримуватись вимог чинних нормативно-правових актів України в галузі охорони праці.

17. Питання державного регулювання валютних відносин за допомогою валютного законодавства є важливим для будь-якої держави, оскільки правильно побудована система валютного законодавства дає змогу підвищити стійкість національної грошової одиниці, забезпечити нормальне функціонування економіки, обслуговування зовнішньоекономічних відносин та державного боргу. Основним засобом державного регулювання валютних відносин є валютне законодавство.

Список опублікованих автором праць за темою дипломної роботи:

1. Сінянський К. П. Становлення валютного законодавства в Україні у період з 1917 по 1937 рік / К. П. Сінянський // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ. – Спеціальний випуск: за матеріалами XVI всеукраїнської науково-практичної конференції студентів «Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє» (14 березня 2013 р.). – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – С. 765-767.

2. Сінянський К.П. Становлення законодавства про валютне регулювання в Україні / К. П. Сінянський // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ. – Спеціальний випуск: за матеріалами XVI всеукраїнської науково-практичної конференції студентів «Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє» (14 березня 2013 р.). – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – С. 228-230.

АНОТАЦІЯ

Сінянський К.П. Становлення валютного законодавства в Україні. – Рукопис. Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 8.03040101-Правознавство. Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», Суми, 2014.

У дипломній роботі проаналізовано становлення валютного законодавства на території України, а також визначено зв'язок між історичними і політичними умовами розвитку держави і розвитком валютного законодавства на території України. Автором визначені проблеми валютного законодавства як засобу державного регулювання валютних відносин. Проаналізовано роль валютного законодавства як засобу державного регулювання на кожному етапі розвитку валютних відносин на території України у період з 1917 року до нашого часу.

Досліджено основні періоди та ключові моменти в розвитку валютного законодавства на території України. Наданий перелік основних нормативно-правових актів, які регулювали відносини з валютою і валютними цінностями в кожен період розвитку валютного законодавства на території України. Як результат виокремленні головні риси валютного законодавства кожного періоду. Висунуто гіпотезу про існування зв'язку між законодавством про грошовий обіг і валютним законодавством.

Визначено основні напрямки розвитку валютного законодавства на території України. Запропоновані шляхи вдосконалення валютного законодавства України.

Ключові слова: валюта, валютні цінності, валютне законодавство, валютні відносини, державне регулювання, грошові реформи, грошові білети, радзнак, червінець, рубль, гривня.

АННОТАЦИЯ

Синянський К. Становление валютного законодательства в Украине. – Рукопись. Дипломная работа на получение образовательно-квалификационного уровня «магистр» по специальности 8.03040101-Правоведение. Государственное высшее учебное заведение «Украинская академия банковского дела Национального банка Украины», Сумы, 2014.

В дипломной работе проанализировано становления валютного законодательства на территории Украины, а также определена связь между историческими и политическими условиями развития государства и развитием валютного законодательства на территории Украины. Автором определены проблемы валютного законодательства как средства государственного

регулирования валютных отношений. Проанализирована роль валютного законодательства как средства государственного регулирования на каждом этапе развития валютных отношений на территории Украины в период с 1917 года к нашему времени.

Исследованы основные периоды и ключевые моменты развития валютного законодательства на территории Украины. Представлен перечень основных нормативно-правовых актов, которые регулировали отношения с валютой и валютными ценностями в каждый период развития валютного законодательства на территории Украины. Как результат выделены главные черты валютного законодательства каждого периода. Выдвинута гипотеза о существовании связи между законодательством о денежном обращении и валютным законодательством.

Определены основные направления развития валютного законодательства на территории Украины. Предложены пути усовершенствования валютного законодательства Украины.

Ключевые слова: валюта, валютные ценности, валютное законодательство, валютные отношения, государственное регулирование, денежные реформы, денежные билеты, совзнак, червонец, рубль, гривна.

ANNOTATION

K. Sinyanskiy Formation of currency legislation in Ukraine. – Manuscript. Diploma work to receive educational qualification of «Master» in the speciality 8.03040101-Law. State higher education institution «Ukrainian Academy of Banking National Bank of Ukraine», Sumy, 2014.

In the thesis it is analyzed foreign exchange legislation formation in territory of Ukraine, and also communication between historical and political conditions of development of the state and foreign exchange legislation development in territory of Ukraine is specified. The author determines problems of the foreign exchange legislation. The role of foreign exchange legislation as state regulation is analyzed in the each stage of development of currency relations in territory of Ukraine during the period since 1917 by our time.

The basic periods and the key moments of development of the foreign exchange legislation in territory of Ukraine are researched in the thesis. There is the list of the basic regulatory legislation that regulated relations with currency and currency values during each period of development of the foreign exchange legislation in territory of Ukraine. As result the main lines of the foreign exchange legislation of each period are allocated. The hypothesis about communication existence between the legislation on monetary circulation and the foreign exchange legislation is pushed.

The basic directions of development of the foreign exchange legislation in territory of Ukraine are specified. The ways of improvement of the foreign exchange legislation of Ukraine are offered in the thesis.

Key words: currency, currency values, the foreign exchange legislation, currency relations, state regulation, currency reforms, monetary tickets, sovznak, chervonets, rouble, grivna.